AUT, XLVIII, 2010, p. 251-264

SISTEMUL URBANONIMIC ROMÂNESC

de

Adrian REZEANU

1. Evoluția ansamblului denominativ urban este o consecință a dinamicii unității administrativ-teritoriale de la faza preurbană şi până la stadiul de metropolă.

Spațiul urban circumscris teritorial, încorsetat între bariere administrative stricte, a determinat diversificarea intensivă pe aceeaşi unitate de suprafață a unei trame stradale şi a unor repere identificatoare, care s-au suprapus în timp, creând ambiguități locale.

Dezvoltarea intensivă a oraşului a fost dublată şi de o expansiune teritorială, prin includerea periurbanului. Acest fapt a accentuat în faza inițială caracterul eterogen al formelor de desemnare prin raportare selectivă la realitățile locale insuficient armonizate. Raportarea permanentă a actului de desemnare a entităților teritoriale urbane la realitățile locale în evoluție a determinat însă diminuarea caracterului dizarmonic, situând formulele de desemnare în planurile cvasinormate.

2. Spre deosebire de unitatea rurală, corpusul de urbanonime se situează într-o zonă identitară cu specificități structurale şi cu interferențe socioculturale distincte.

3. Cercetarea urbanonimiei, la orice nivel de evoluție s-ar afla unitatea urbană, se face, în primul rând, din perspectiva diacronică. Acest tip de analiză presupune identificarea şi marcarea următoarelor procese: stratificările pe orizontală şi pe verticală în cadrul extensiilor derivaționale; determinarea modelelor de formare a urbanonimelor, circulația şi frecvența lor; viabilitatea acestor modele prin motivare, ermetismul lor datorat arbitrarului desemnator; circulația topicului urban de la un model la altul prin transfer de nume şi parțial de sens, dar şi printr-o resemantizare a fiecărei „ipostaze" din cadrul extensiei derivaționale.

3.1. Atât prin specificul de desemnare, cât şi prin structurile şi extensiunile derivaționale, urbanonimele sunt antrenate în procese de stratificare toponimică pe multiple planuri, procese distincte față de cele caracteristice toponimiei generale. În urbanonimie, sistemele de nume de locuri sunt penetrate permanent „de direcții de sedimentare şi de

BDD-A6464 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

evoluție”[1], care antrenează numele topice într-o extensie, prin glisarea numelui de la un denotat la altul, potrivit vecinătăților imediate. Acest proces, echivalat de unii cercetători cu „transferul de nume”[2], a dat naştere straturilor urbanonimice, pe care le-am asociat parțial cu noțiunea de „ipostază”. „Ipostaza” urbanonimică este rezultatul segmentării „lanțului” derivațional, în care acelaşi nume este asociat, prin glisare, cu denotate diferite, dar aflate în vecinătăți teritoriale imediate. În acest sens, de fiecare dată, asocierea unui denotat nou din extensia derivațională cu acelaşi urbanonim, dar în prezența unui termen generic identificator, va crea o altă ipostază a urbanonimului primar.

Am asociat noțiunea „ipostaze” urbanonimice cu stratul toponimic urban miniatural. Gruparea ipostazelor se realizează prin intermediul termenilor generici comuni unei serii ipostaziate, mahalale, de exemplu.

Ipostazele se suprapun, la rândul lor, alternându-se în acest mod motivația cu arbitrarul, ordinea fiind marcată istoric, social, cultural, politic. Pentru exemplificare, oferim exemplul extras din categoria numelor de sate periurbane încorporate la centrul-pilot şi care, prin restrângeri semantice, se raportează, de fiecare dată, la entități urbane diminuate teritorial:

Broşteni (sat riveran **Bucureştiului**, **1700** RV 25/5) → *Mahalaua* **Broştenilor** (**1775** MȚR 170/11) → *Lunca* ~ (**1777** MȚR Mss 159) → *Plasa* ~ (**1798** CAT) → *Groapa* **Broştenilor** (**1800** RV 103/1) → *Balta* ~ (**1800** RV 103/1) → *Ulița* (*Strada*) ~ (**1844–1846** B I, **1852** B II, **1871** P I, **1898** MDG şi azi) → *Biserica* ~ (**1852** B II şi azi).

3.1.1. Stratificările urbanonimice urmează două direcții – pe orizontală şi pe verticală, diferite prin conținut şi prin motivații. În cadrul celor două direcții, ipostazele urbanonimice, individualizate prin termeni generici, pot fi antrenate în structuri derivaționale, dispuse atât pe verticală, cât şi pe orizontală, creându-se adevărați „arbori derivaționali”[3].

3.1.1.1. Extensia derivațională pe orizontală implică, pe de o parte, circulația numelui primar de la un denotat la altul, situate însă în vecinătăți teritoriale imediate, iar, pe de altă parte, o înşiruire de ipostaze individualizate prin termeni generici diferiți, care nu pot constitui un strat toponimic unitar:

---

[1] Vezi Adrian Rezeanu, *Toponimie bucureşteană*, Bucureşti, 2003, p. 73.

[2] Gh. Bolocan, *Stratificarea în toponimie*, în LR, XXIV (1975), nr. 6, p. 583; Idem, *Structura numelor de sate româneşti*, în LR XXV (1976), nr. 4, p. 693–699; I. Pătruț, *Despre stratificarea în toponimie*, în CL, XXII (1977), nr. 2, p. 209-211; Vasile Ioniță, *Stratificarea în toponimie*, în vol. *Nume de locuri din Banat*, Timişoara, 1982, p. 36-44.

[3] Vezi Adrian Rezeanu, *Ocurență şi contaminare în toponimia urbană*, în SCL, LIX (2008), nr. 2, p. 559-571.

BDD-A6464 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

Cărămidarii de Jos (sat riveran **Bucureştiului**, **1668** RV 2/6) → *Mahalaua* ~ (**1739** MŢR 235/4) → *Uliţa* ~ (**1778** CAT, **1805** COTR 39/8, **1852** B II, **1871** P I, **1911** PL, **1946** GHID, **1969** GHID) → *Biserica* ~ (**1805** COTR 39/8) → *Moşia* ~ (**1665** RV 1/35).

* * *

Biserica Domnească (**1657** MŢR 265/1, **1722** MŢR 256/8) → *Uliţa* **Biserica Domnească** (**1659** MŢR 249/2) → *Mahalaua* **Bisericii Domneşti** (**1657** MŢR 265/1, **1798** CAT) → **Baia Domnească, Puşcăria Domnească** (**1735** MŢR 249/19).

În cadrul celor două extensiuni, asocierea ipostazelor identificate prin termenul generic *mahala*, de exemplu, pot constitui un strat toponimic urban[4].

3.1.1.2. Extensia derivaţională pe verticală, cu o viabilitate marcată toponimic, presupune un singur denotat, plasat pe un traiect diacronic, care, potrivit imixtiunilor administrative locale, va fi individualizat diferit şi datorită „modei" denominative de moment. În această situaţie, avem o singură ipostază pe baza unui denotat unic, marcat prin termenul generic. Elementele auxiliare marcatoare pentru ipostază pot intra în concurenţă atât la nivelul expresivităţii, cât şi la nivelul unor extensii derivaţionale orizontale, pe care le poate realiza:

Calea **Griviţei** (**1910** PG, **1934** GHID şi azi) → **Baia** şi **Spitalul Griviţa**.

Calea **Târgovişte**i (**1852** B II, **1885–1899** IGA) → *Bariera* **Târgovişte**i, *Gura* **Târgovişte**i.

Drumul **Târgovişte**i *cel Vechi* (1681 G 368)

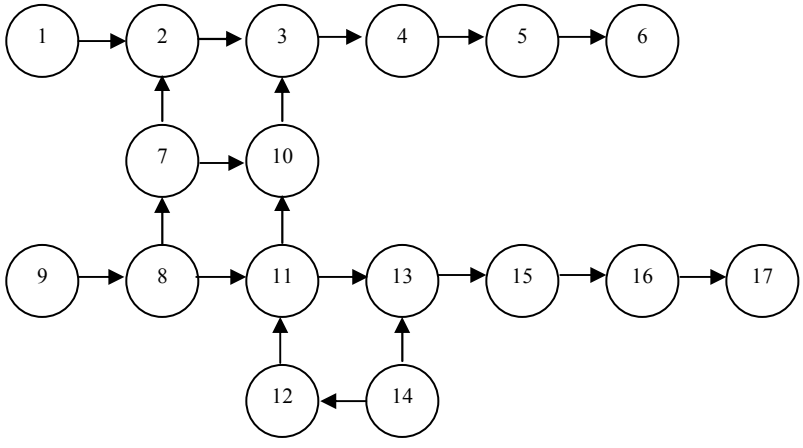
* * *

Strada **Berthelot** (azi)
Strada **Nuferilor** (**1969** GHID)
Strada **Popov** (**1946** GHID)
Strada **Berthelot** (**1925** PL, **1929** PL)
Strada **Dr. Lueger** (**1915** PL)
Strada **Fântânii** (**1842** RB, **1871** P I)
Uliţa **Cişmeaua Roşie** (**1852** B II) → *Fântâna* şi *Teatrul* **Cişmeaua Roşie**
Uliţa **Fântâna Boului** (**1700** G 313, **1798** CAT) → **Fântâna**, *Mahalaua, Biserica* ~.

[4] Vezi şi Adrian Rezeanu, Filofteia Modoran, *Stratificarea în toponimia urbană*, în SCL XLIX (1998), nr. 1-2, p. 303-310.

BDD-A6464 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

3.1.1.3. Ramificaţiile derivaţionale având ca bază, pe de o parte, nodurile de intersectare între direcţiile pe verticală şi pe orizontală, iar, pe de altă parte, penetrarea unui baraj local de tip *extra muros*, constituie aşa-numiţii „arbori toponimici derivaţionali”. Extinderea acestora, bazată şi pe ipostaze admise arbitrar, este practic nelimitată. Impunerea unor praguri normative în procesul denominaţiei urbane poate pondera însă evoluţia haotică a acestor „arbori derivaţionali”. Pentru exemplificare, vom da următoarea schemă urbanonimică cu nume din spaţiul toponimic bucureştean:

1 – **Izvor** (loc); **2** – *Uliţa* **Izvor** (**1731** COTR 25/53); **3** – *Mahalaua* **Izvor** (**1793** MŢR Mss 143); **4** – *Biserica* **Izvor** (**1805** COTR 93/47); **5** – *Podul* **Izvor** (**1844–1846** B I); **6** – *Staţia de metrou* **Izvor**; **7** – **Uliţa Calicească** (**1639** COTR Mss. 692); **8** – *Uliţa* **Gorganului** (**1798** CAT); **9** – **Gorgan** (loc); **10** – *Mahalaua* **Calicească** (**1639** MŢR Mss. 692); **11** – *Mahalaua* **Gorganului** (**1793** MŢR Mss. 143); **12** – *Mahalaua* **Gorgani** (**1830** RV Mss. 266); **13** – *Biserica* **Gorgan** (**1793** MŢR Mss. 143); **14** – *Biserica* **Gorgani** (*gorgani* – nume de grup) (**1844–1846** B I); **15** – *Podul* **Gorgan** (**1798** CAT); **16** – *Plasa* **Gorgan** (**1798** CAT); **17** – *Vadul* **Gorgan** (**1636** PLB 3/4, 5).

Bariera naturală în calea extinderii haotice a tipului de extensiune toponimică „arbore derivaţional” apare doar în cadrul burgului medieval, când extinderea *extra muros* este condiţionată de prezenţa zidului cetăţii.

3.1.2. Procesul de circulaţie urbanonimică în cadrul extensiilor pe orizontală şi pe verticală este prezent în spaţiul urban românesc şi constituie o caracteristică viabilă a denominaţiei citadine. Exceptând formulele arbitrare, plasate în cadrul extensiilor pe verticală, acest

BDD-A6464 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

procedeu de marcare a reperelor urbane printr-o permanentă glisare de la un reper la altul este productiv şi asigură omogenitatea sistemului urbanonimic.

3.2. La rândul lor, serii întregi de modele de constituire a formulei desemnatoare marchează unicitatea şi omogenitatea de sistem a urbanonimiei româneşti. Acest fapt este rezultatul angrenării unei palete largi de repere locale, cu structură sintetică sau perifrastică, care îşi vor disputa supremaţia în procesul de selectare. În ansamblul lor, modelele urbanonimice sunt valabile pentru toate tipurile de oraşe, cele cu origini rurale, apoi oraşul-târg, burgul medieval, oraşul născut oraş, diferenţierile constând în eterogenitatea reperelor locale şi măsura în care sunt antrenate în procesul de constituire a formulelor marcatoare. Pentru exemplificare, vom detalia cu câteva aspecte.

3.2.1. Menţinerea cu semantică modificată a toponimelor din stratul primar alături de cele din spaţiul periurban sau din exteriorul îndepărtat: în această situaţie, toponimele primare din vatra construită coexistă prin adaptare cu arsenalul toponimic periurban, ce-i drept în regres, şi, în special, cu numele de tip magistral viconimic care preia, de regulă, numele reperului din exteriorul îndepărtat:

Urlătoarea (reper din exteriorul îndepărtat, **1884** DC 1423) → *Drumul* **Urlătoarei** (Poiana Ţapului, **1915–1921** DC 1607 ter) → *Calea* **Urlătoarei Mari** (Poiana Ţapului, **1936** DC 1607 ter) → *Hanul* ~ (Hanul de lângă *Drumul* **Urlătoarei**) (Poiana Ţapului, **1884** DC 1423) → *Scursura* **Urlătoarei** (ramificaţie urbană a traiectului hidrografic **Urlătoarea**) (Poiana Ţapului, **1906** DC 1475).

* * *

„*Uliţa* **Răsuflăturii Cişmelii**, *Uliţa* **la Poştă**, *Uliţa* **spre Bahnă**, *Uliţa* **spre Balta lui Arsanachi**” (Focşani, 1851, f. 208) (repere de pe traiectul căii de circulaţie şi de destinaţie).

* * *

„*Uliţa* **Piaţului Târgului Vechi ← Piaţul Târgului Vechi**” (Botoşani, **1850**, f. 129) (reper de destinaţie).

* * *

Valea Limpede → *Strada* **Limpedea**; **Valea Frumuşica** → *Strada* **Frumuşeaua**; **Valea Roşie** → *Strada* **Valea Roşie**; **Valea Stejarului** →

BDD-A6464 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

Strada **Valea Stejarului** (Baia Mare, sec. XIX) (reper hidrografic dispus paralel cu traiectul viconimic).

* * *

Drumul **Porții** (poartă de trecere prin zidul de apărare) (Sighișoara, sec. XIX) (reper de destinație *intra muros* pentru un traiect viconimic).

* * *

Cisnădie ← *Drumul* **Cisnădiei** ← *Poarta* **Cisnădiei** (intra muros) (poarta din zidul de apărare prin care se trece spre *Drumul* **Cisnădiei**) (Sibiu, **1827**) (reper de destinație din exteriorul îndepărtat).

3.2.2. Numele satului periurban încorporat, ca ipostază urbanonimică, va transgresa denominativ, cu sferă semantică diminuată, către numele unei mahalale, căi de circulație etc.;

Postăvari (sat periurban al **Bucureştiului**) (**1786** RV 27/3) → *Mahalaua* ~ (**1822** MV 11/31) → *Ulița* **Postăvăriei** (**1800** RV 36/2) → *Biserica Albă* **din Postăvari** (**1844–1846** B I) → *Prăvăliile* **din Postăvari** (**1800** RV 36/2).

* * *

Pantelimon (sat periurban al **Bucureştiului**) (**1701** MȚR 126/3) → *Mahalaua* ~ (**1798** CAT) → *Ulița* (*Strada*) ~ (**1898** MDG, **1929** PL şi azi) → *Biserica* ~ (**1701** MȚR Mss. 87/6, **1735** MȚR Mss. 87/7) → *Spitalul* ~ (**1701** MȚR Mss. 87/6, **1755** MȚR 156/3).

* * *

Mineri (cătun, Baia Mare, sec. XIX) → **Strada Minerilor** ↔ **Piața Minorilor**.

* * *

Broşteni (sat, Iaşi, sec. XVII)[5] → *Mahalaua* ~ → *Ulița* **Broştenilor**.

[5] Vezi Șt. Olteanu, Constantin Șerban, *Meşteşugurile din Țara Românească şi Moldova în Evul Mediu*, Bucureşti, 1969, p. 159.

BDD-A6464 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

* *
*

Mănăştur (sat încorporat Cluj – **1895**)[6] → *Cartierul ~* → *Calea ~* → *Grădinile ~* → *Cimitirul ~*.

3.3. O categorie amplă de nume de locuri, numită de noi „toponime aparente", prezintă în spațiul denominativ urban, individualizează urbanonimia în contextul toponimic general[7].

Acest tip de toponime, ca formule contrase de desemnare urbană, prezente şi în alte spații urbane europene, tind să devină o modalitate de marcaj urban cvasigeneralã. „Toponimul aparent" reprezintă faza finală de sintetizare a numelui de loc urban, care, de cele mai multe ori, este marcat de un semantism ermetic, analistul urmând să refacă întreg traseul denominativ, prin eliminarea conotațiilor suplimentare. Prezența şi analiza acestor tipuri de urbanonime a impus stabilirea granițelor dintre geneză şi etimologie în studiul ştiințelor toponomastice[8], „toponimul aparent" fiind numai o etapă dintr-un lung şir extensiv. Stabilirea statutului semantic al „toponimului aparent" a condus şi la definitivarea microspecificității antroponimului ca marcă identitară de reper local. Deşi se întinde pe un larg palier, vom analiza numai un număr restrâns de exemple caracteristice pentru câteva unități administrative urbane.

3.3.1. Categoria antroponimului contras şi extras dintr-o structură urbanonimică şi devenit marcă toponimică locală:

Strada **Antim** (**1911** PL, **1934** GHID, **1969** GHID şi azi) ← *Strada* (**Biserica**) **Antim** (**1798** CAT); *Strada* **Cuțarida** (**1925** PL, **1929** PL, **1938** PL) ← *Strada* (**Fabrica**) **Cutarida**; *Strada* **Elena Doamna** (**1911** PL, **1925** PL, **1934** GHID, **1946** GHID) ← *Strada* (**Azilul**) **Elena Doamna**; *Strada* **Grammont** (**1911** PL, **1934** GHID, **1946** GHID, **1969** GHID şi azi) ← *Strada* (**Viile**) **Grammont**; *Strada* **Lahovary** (**1915** PL **1934** GHID şi azi) ← *Strada* (cu Grupul Statuar) **Lahovary**; *Strada* **Mavrogheni** (**1934** GHID) ← *Strada* (**Biserica**) **Mavrogheni**; *Strada* **Sf. Ion Moşi** (**1934** GHID, **1946** GHID) ← *Strada* (**Biserica**) **Sfântului Ion** (de lângă **Târgul**) **Moşi**; *Strada* **Sf. Nicolae Jignita** (**1934** GHID) ← *Strada* (**Biserica**) **Sf. Nicolae** (din **Mahalaua**) **Jitnița Domnească** (**1778** CAT, **1844–1846** B I); *Strada* **Sf. Nicolae Şelari** (**1911** PL, **1934** GHID, **1946** GHID) ← *Strada* (**Biserica**) **Sf. Nicolae** (din **Mahalaua**) **Şelari**; *Strada* **Sfinții Voievozi Tei** (**1915** PL, **1934** GHID) ← *Strada* (**Biserica**) **Sfinții Voievozi** (din **Mahalaua**) **Tei**.

---

[6] Şt. Pascu, *Istoria Clujului*, Cluj-Napoca, 1974, p. 312.

[7] Vezi Adrian Rezeanu, Filofteia Modoran, *Categoria „toponim aparent" în urbanonimie*, în LR, XLVI (1997), nr. 4–6, p. 319-329.

[8] Vezi şi Ecaterina Mihăilă, *Despre geneza şi funcția numelor proprii*, în LR XXVIII (1978), nr. 3, p. 267-272.

BDD-A6464 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

3.3.2. Pentru spațiul băimărean, relația dintre marcajul viconimic, individualizat printr-un „toponim aparent” şi reperul dominant va fi determinată, la rându-i, de distribuția reperului cu masă fonică diminuată către diferitele ipostaze dintr-o extensie derivațională:

Biserica Sf. Nicolae → *Piața* **Sf. Nicolae** (*Piața* cu **Biserica Sf. Nicolae**) → *Strada* **Sf. Nicolae** (*Strada* care duce la *Piața* **Sf. Nicolae**); **Biserica Sf. Maria** → *Strada* **Sf. Maria** ← *Strada* (de lângă **Biserica**) **Sf. Maria; Biserica Sf. Ştefan** → *Turnul* **Ştefan** ← *Turnul* (**Bisericii**) **Sf. Ştefan**; **Platoul Pintea** → *Strada* **Pintea** ← *Strada* (ce duce la **Platoul Pintea**).

3.3.3. Categoria „toponimului aparent” din structurile urbanonimice se extinde şi în alte spații urbane europene. Pentru Veneția:

Chiesa Santa Chiara → *Canale* (**Chiesa**) **di Santa Chiara** → *Fondamento* (*Canale*) **di Santa Chiara**;

Chiesa Santa Andrea → *Campo* (**Chiesa**) **Santa Andrea**.

Chiesa San Giobbe → *Rio* (**Chiesa**) **di San Giobbe** → *Fondamento* (*Rio*) **di San Giobbe**.

Chiesa San Trovaso → *Campo* (**Chiesa**) **San Trovaso** → *Rio* (**Chiesa**) **di San Trovaso**.

3.3.4. Pentru Bologna, procesul denominativ în care este implicat „toponimul aparent” este mult mai diversificat:

Chiesa di San Nicolò degli Albàri → *Via* (**Chiesa**) **di San Nicolò degli Albàri**.

3.3.4.1. Selecția pentru componența „toponimului aparent” aflat într-o ipostază derivațională este mai riguros ermetică, preluându-se doar o secvență din determinantul lăcaşului de cult romano-catolic:

Chiesa di Santa Maria di Reno → *Canale* (**Chiesa di Santa Maria**) **di Reno**;

Chiesa di Santa Maria Maddalena Mascarella → *Via* (**Chiesa di Santa Maria**) **Mascarella**;

Chiesa di Santa Maria Maddalena Zamboni → *Via* (**Chiesa di Santa Maria Maddalena**) **Zamboni**.

Acest tip de toponim aparent reprezintă o contragere de gradul II, fiind cu o semantică mult mai ermetizată.

3.3.5. Pentru spațiul urban vienez:

Franziskaner Kirche → Franziskaner (**Kirche**) **Platz**;

Anna Kirche → Anna (**Kirche**) **Gasse**; **Dominikaner Kirche → Dominikaner** (**Kirche**) **Bastei**; **Greek Orthodox Church → Griechegasse**; **Augustiner Kirche → Augustiner** (**Kirche**) **Strasse → Augustiner** (**Kirche**) **Bastei**; **Stephansdom → Stephansplatz**.

3.4. În cadrul unei extensiuni derivaționale, întreaga paletă urbanonimică pendulează între motivat şi arbitrar, între transparență

BDD-A6464 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

semantică şi ermetism. Circulaţia de la un pol motivaţional se realizează în condiţiile în care ipostaza urbanonimică primară se raportează, de fiecare dată, aceeaşi formal, la alte serii de denotate, identificate prin termeni generici (stradă, mahala, lăcaş de cult etc.). Astfel, seriile de ipostaze dintr-un lanţ derivaţional se pot segmenta semantic, potrivit cu raportările la denotatul iniţial.

Motivaţia în cadrul acestei extensiuni este strâns corelată cu distincţia dintre geneză şi etimologie, procese care, de altfel, au însoţit tot raţionamentul etimologic în cadrul lucrărilor-tezaur *Dicţionarul toponimic al României. Muntenia* şi *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia*.

În cadrul unei extensii derivaţionale pe orizontală, nivelul I etimologic din analiza originii ipostazei primare va fi pus în legătură cu elementele concrete ale limbii. Acest nivel, ca purtător al unui înţeles concret, va fi motivat semantico-toponimic. Seria de ipostaze derivaţionale, componente ale existenţei vor pierde motivaţia, proporţional cu depărtarea de denotatul iniţial. Geneza acestora nu va fi justificată etimologic, ci prin transfer din aproape în aproape, potrivit cu vecinătăţile teritoriale imediate[9].

Nivelul I: **Stâna Regală** (Poiana Ţapului, 1900 DC 1607 ter)
(loc concret aflat în proximitatea urbană).
– motivat (prin raportare la elementele primare ale limbii);
– cu înţeles, explicat etimologic.

Nivelul II: **La Stâna Regală** (drum)
– motivat (prin raportare directă la reperul primar, care poate fi şi reper final de destinaţie viconimică);
– cu înţeles, explicat prin motivaţie toponimică.

La Stâna Regală (poiană, pe traiectul viconimic)
– nemotivat;
– fără înţeles.

La Stâna Regală (fundătură, pe traiectul viconimic)
– nemotivat;
– fără înţeles.

La Stâna Regală (platou, pe traiectul viconimic)
– nemotivat;
– fără înţeles.

La Stâna Regală (fabrică de cherestea în spaţiul urban, pe traiectul viconimic)
– nemotivat;

[9] Pentru detaliere, vezi şi Adrian Rezeanu, *Motivat şi arbitrar*, în vol. *Toponimie bucureşteană*, Bucureşti, 2003, p. 17-25; Idem, *Terminologie geografică populară în urbanonimie*, în FD XXIV-XXVI (2005-2007), p. 213-220.

BDD-A6464 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

– fără înțeles.

La Stâna Regală (han în spațiul urban, pe traiectul viconimic)

– nemotivat;

– fără înțeles.

3.4.1. Motivarea toponimică în cadrul acestei extensii derivaționale este corelată şi cu analiza componențială a numelui propriu[10], aşa cum rezultă şi din înlănțuirea de nivele de geneză şi etimologice[11]. Nivelul I cuprinde toponimul de bază, raportat la elementele primare ale limbii (*stână, regală*). Înțelesul concret care rezultă din asocierea acestor două elemente lexicale asigură caracterul motivat al toponimului.

În cadrul nivelului secund, ipostazele toponimice fac referiri directe la obiecte desemnate, diferite însă față de denotatul inițial. Astfel, evoluția extensiei orizontale va însemna, pe de o parte, depărtarea proporțională față de toponimul de bază iar, pe de altă parte, obiectele desemnate vor pierde, de fiecare dată, semul individualizator față de obiectele anterioare prin termeni generici. Procesul este dublat de singularitatea treptată a ipostazelor derivaționale, prin câştigarea progresivă a unui nou sem individualizator.

Proporționalitatea rezultată din alternanța dintre pierderea şi câştigul de seme componențiale va determina dinamica motivat/arbitrar.

Schema prezentată anterior reprezintă grafica direcționării spre ermetismul semantic, mai ales, atunci când, în lanțul derivațional, apar şi sincope.

Secvența **La Stâna Regală** (drum), ca ipostază derivațională şi prin contactul direct cu denotatul inițial, care devine, în acest caz, reper de destinație finală, va fi singura motivată din seria analizată.

Secvențele **La Stâna Regală** (poiană, fundătură, platou, fabrică de cherestea, han), depărtate corespunzător față de denotatul inițial cu tot atâtea seme câte se pierd şi se adaugă la fiecare denotat nou din traiect, sunt toate nemotivate şi fără înțeles. Prin pierderea semelor anterioare denotatului denumit în plan sincronic, sintagma **Stâna Regală** ajunge gradual golită de conținut.

3.4.1. Numele de căi de circulație aflate pe un astfel de traiect extensiv se încadrează în două situații: poziționarea lor în imediata

[10] Vezi Viorica Florea, *Despre înțelesul numelor proprii*, în CL, XVII (1972), nr. 1, 169-177; Idem, *Contribuții la problema înțelesului numelor proprii*, în LR, XXIII (1974), nr. 5, p. 403-408.

[11] Vezi Adrian Rezeanu, *Geneză şi etimologie în toponimia urbană*, în „Buletinul Ştiințific", Fascicula Filologie, Seria A, XVII (2008), Baia Mare, p. 89-103.

BDD-A6464 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

vecinătate a denotatului inițial sau pe oricare altă poziție intermediară sau finală.

3.4.1.1. În poziția vecinătății imediate, formula viconimică este motivată, mai ales când denotatul inițial reprezintă reperul de destinație al traiectului. În această situație, viconimul pierde un singur sem, acela care individualizează desemnatul inițial, *stână*, în cazul nostru, insuficient, credem, pentru a cataloga ipostaza toponimică drept arbitrară.

3.4.1.2. În oricare altă poziție de pe traiectul extensiv s-ar afla formula viconimică, aceasta pierde progresiv suficiente seme, care îi vor opaciza sfera semantică în raport cu denotatul inițial, şi câştigă altul individualizator. La aceasta se adaugă, evident, şi distanțele topografice dintre desemnate, astfel încât sintagma **Stâna Regală**, de exemplu, ajunge în final marcă sau etichetă arbitrară.

3.5. Numele propriu din cadrul extensiunii toponimice derivaționale îşi pierde treptat comprehensiunea, dar îşi menține corespunzător extensiunea[12].

Problema conținutului şi înțelesului numelui propriu în urbanonimie, acolo unde se porneşte de la o motivație inițială, făcând abstracție, pentru ipostazele inițiale, de arbitrarul desemnator, de exemplu pentru falsele formule marcatoare, stabilite administrativ, neprofesionist, trebuie privită separat pentru fiecare segment al unui lanț derivațional.

3.5.1. Pierderea comprehensiunii inițiale într-un lanț derivațional urbanonimic este asociată şi cu procesul de resemantizare toponimică graduală. Ca procedeu multifuncțional, resemantizarea priveşte fiecare ipostază urbanonimică în parte[13]. Ca sistem de nume proprii, aflate într-o redistribuție secvențială, urbanonimia a beneficiat de planuri şi hotărnicii urbane, dublate şi de decizii administrative privind procesul de desemnare a denotatelor urbane, precum şi circulația numelor într-un perimetru din ce în ce mai extins.

În acest mod, pe de o parte, ipostaza urbanonimică a putut fi privită în evoluția sa, iar, pe de altă parte, s-a putut recunoaşte pentru fiecare denotat individualizat un statut semantic vulnerabil din cauza permanentei asocieri într-un lanț derivațional.

4. Ansamblul urbanonimic românesc se prezintă ca un sistem de nume proprii, armonizat după principiile de funcționare ale toponimiei generale, dar cu particularități stabilite de dinamica „culturii urbane”.

---

[12] Pentru detalierea problematicii generale a conținutului numelui propriu, vezi raționamentele academicianului Alexandru Surdu, în *Teoria formelor logico-clasice*, Bucureşti, 2008, p. 28 şi urm.

[13] Vezi Adrian Rezeanu, *Resemantizarea în toponimia urbană*, în *Lucrările celui de-al treilea Simpozion Internațional de Lingvistică*, Bucureşti, 2009 (volum aflat sub tipar).

BDD-A6464 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

Breviter:

a) Stratificările orizontale în toponimia urbană urmează un curs diacronic şi dau naştere extensiilor derivaționale, prin care numele, identic formal, circulă de la un denotat la altul, acesta fiind identificat prin termenul generic.

b) Ipostazele urbanonimice reprezintă asocierea unui denotat nou din extensia derivațională, marcat prin termenul generic, cu acelaşi nume propriu de marcare.

c) În cadrul stratificărilor pe verticală, există un denotat unic şi o ipostază unică, la care se adaugă elemente auxiliare marcatoare, aflate în concurență.

d) Arborii toponimici derivaționali sunt rezultatul asocierii ramificațiilor pe orizontală şi pe verticală din cadrul extensiilor derivaționale.

e) Circulația urbanonimică în cadrul acestor extensii constituie un proces viabil în spațiul urban românesc.

f) Modele de formare urbanonimică, ca marcă de omogenitate a sistemului toponimic românesc, sunt valabile pentru toate tipurile de oraşe.

g) Distincția dintre geneză şi etimologie în cadrul toponimiei urbane, ca procedeu de lucru, individualizează urbanonimia în contextul toponimic general.

h) „Toponimul aparent" reprezintă etapa finală de sintetizare a numelui de loc urban.

i) Motivația şi arbitrarul în toponimia urbană reprezintă o caracteristică apărută în timpul circulației ipostazelor în extensii derivaționale, ca urmare a segmentării semantice în raport cu denotatul inițial.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

B I	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, Maior Baron, Rudolf Arthur von Borroczyn, *Planul Bucureştilor* (1844-1846).
B II	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, Maior Baron, Rudolf Arthur von Borroczyn, *Planul Bukureştiului* [...], Bucureşti, 1852.
Botoşani, 1850	=	D. G. A. N., *Fond Ministrul Lucrărilor Publice. Moldova*, dosar 366/1850.
CAT 1798	=	D. G. A. N., *Fond Catagrafii; Catagrafia Politiei Bucureştilor*, 1798.
COTR	=	D. G. A. N., *Fond Mănăstirea Cotroceni*.
COTR Mss.	=	D. G. A. N., *Fond Mănăstirea Cotroceni. Manuscrise*.

BDD-A6464 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

DC	=	D. G. A. N., *Fond Domeniile Coroanei României*.
Focşani, 1851	=	D. G. A. N., *Fond Ministerul Lucrărilor Publice, Moldova*, dosar 366/1849-1851.
G	=	GIURESCU, C. Constantin, *Istoria Bucureştilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, Bucureşti, 1966.
GHID 1934	=	*Bucureşti. Ghid oficial cu 20 hărţi pentru orientare*, Bucureşti, 1934.
GHID 1946	=	SÂMBOTEANU, Ulise, *Noul ghid al municipiului Bucureşti*, Bucureşti, 1946.
GHID 1969	=	*Ghidul străzilor municipiului Bucureşti*, Bucureşti, 1969.
IGA	=	*Planul oraşului Bucureşti*, lucrat de Institutul Geografic al Armatei, Bucureşti, 1895–1899.
MDG	=	LAHOVARY, George, Ioan, BRĂTIANU, General C. I., TOCILESCU, Grigorie, G., *Marele Dicţionar Geografic al României*, vol. I-V, Bucureşti, 1898-1902.
MŢR	=	D. G. A. N., *Fond Mitropolia Ţării Româneşti*.
MŢR Mss.	=	D. G. A. N., *Fond Mitropolia Ţării Româneşti. Manuscrise.*
MV	=	D. G. A. N., *Fond Mănăstirea Mihai Vodă*.
P I	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, Maior D. Pappasoglu, *Bucureşti. Capitala României*, Bucureşti, 1871.
PL 1911	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, *Planul oraşului Bucureşti după ultimele date oficiale*, Bucureşti, 1911.
PL 1915	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, BOGDAN, Florian, *Planul Bucureşti*, Bucureşti, 1915.
PL 1925	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, *Planul oraşului Bucureşti*, Bucureşti, 1925.
PL 1929	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, *Noul plan al municipiului Bucureşti*, Bucureşti, 1929.
PL 1938	=	SÂMBOTEANU, Ulise, MOLDOVEANU, M. G., *Planul municipiului Bucureşti*, Bucureşti, 1938.
PL B	=	D. G. A. N., *Fond Mănăstirea Plumbuita*.
PG	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, Plan General de la ville Bucarest, 1910.
RB	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, RÂMNICEANU, C., BLAREMBERG, de, Vladimir, *Planul Bucureşti*, 1842.
RV	=	D. G. A. N., *Fond Mănăstirea Radu Vodă*.

THE ROMANIAN URBANONYMIC SYSTEM

(Abstract)

The article presents the general features of the set of urban toponyms. The specific characteristics related to toponymie stratification are also analyzed, as

BDD-A6464 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)

well as meaning transfer, and the relationship between toponyms and antroponyms.

On this basis, the autor has noticed the tendency of urban toponyms towards synthesis and concentration, towards simplification and semantic transparency.

BDD-A6464 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:56 UTC)